

csaknem újból építtetik s még sok év kell bevezetéséhez. Akkor a főváros egyik disze lesz.

Végre a képzőművészetek érdekében történtek zárják be a nagyérdékü jelentést. Itt is sok haladás történt, miről már a múlt évben is bővebben szöltünk.

Általában minden tanférfiura s tanügybarátra nézve igen fontos könyv e ministeri jelentés. A mai majd minden irányban hanyatló időben azt a vigaszt merithetjük belőle, hogy Magyarország tanügye s nevezetesen annak népoktatási ága az utóbbi években állandóan és a viszonyokhoz képest örvendetes mérvben fejlődik. Ingadozás és baj csak a középtanodáknál látszik, egyebütt mindenütt haladás és gyors fejlődés.

Bg.

A SZ.-KERESZTURI TANODA TOVÁBB FEJLESZTÉSÉNEK KÉRDÉSE.

IV.

Észrevételek Egyed Ferencz ur cikkére. *)

Sz.-Kereszturi középtanodánknál a 6-ik osztály felállítása újból napi kérdéseink közé kerülván, vitatása a sajtó terén is megindult. A jelekből ítélve, a kérdés megoldásáig, elég idő van a vitára. Célom egy jövő füzetben — ha szükséges leszen — e kérdést behatóbban tárgyalni. Most csak E. F. ur cikkének némely állításait akarom a valóságra visszavezetni. Megkivánja ezt, nem a mi lehordott személyünk, hanem a kereszturi iskola reputatioja, melyet a nagyközönség azon része előtt, a mely nem ismeri az irt iskolát, rossz színben tüntetett fel, ugy anynyira, hogy egy ismeretlen, idegen szülő, olvasva azt a cikket, gyermekét nem örömet adja ez intézetbe.

Mindjárt cikke elején a legújabb gymnasiumi tantervet emlegeti, még pedig bírálólág, mint a mely a vegyészeti szük korlátok közé szoritása miatt nem tökéletes. Engedjen meg E. F. ur, de annak hírét ha hallotta; mert hogy olvasta volna, azt kétségbe vonom. Liebig — nem tudom E. F. ur elismeri-e szakembernek — azt mondja: „a chemia fontosabb és jelentékenyebb tudomány, mintsem hogy gyermekjátékká tegyük.“ S Brassai így nyilatkozik: „általában a természeti tudományok tanulásához érett ész kell.“ És E. F. ur mégis játszik e tudománnyal s ennek ez aliskolában egész terjedelemben való tanítását kívánná. Czikke egy részét a közelebbi zsinaton is elmondotta. Azóta még vegyitettek belé.

E. F. ur nincs tisztában a gymnasium céljával. Ettől kész, bevezgett embereket kíván; gazdát, iparost, tudóst stb. A gymnasiumokban a human irányban való képzés a cél és a humaniorákra levén fek-

*) Lásd a K. Magvető ez évi I. füzete 59—65. lapjain.

tetve a fősúly, ezek is és a realis tárgyak is csak oly mértékben vannak felvéve, a milyenben az értelmi műveltség megszerzéséhez szükségesek. Realistikus alapja a gymnasiumoknak nincsen. A bibliából tudhatná: Kivánsz-e magadnak nagyokat? Ne kívánj.

E. F. urnak vesszőparipája a gyűjtemények emlegetése. Nincsenek chemiai, physikai gyűjtemények! Itt kétségbe kell vonnom, hogy ismerné az unitárius középtanodák tantervét és tudná azt, hogy egy aliskolában a természettan milyen terjedelemben kezeltetik. A chemia az aliskola keretében nálunk nem szerepel. A mi rendszerünk szerint az aliskola öt osztályu, a főiskola a hatodikon kezdődik.

Azt mondja E. F. ur: „vesztünk egy pillantást ez iskolának jelen, nem külső, mert ez tiszteletet parancsoló, hanem belső alakjára. Nézzük a valót és nem a látszatot. Ez iskola fejlettsége minden tekintetben üti-e a mértéket.“ Carlyle szerint: „mindenki a tárgyakban annyit lát, a mennyi látóképessége van.“ Az iskolai épület igazán nagyszerű. Ugy látszik, E. F. ur megbámulta. A belső dolgokról csak akkor lenne illetékes ítéletet mondani, ha vizsgáinkon jelen lenne, s évenként többször megfordulna közörainkon, szóval: szakszerű felügyeletet gyakorolna. De minthogy ezeket nem teszi és nem tette; beszédjé nem egyéb akadékoskodásuál.

Gyűjteményeinket évről-évre gyarapítjuk. Jóakaró szemlélő itt haladást lát, s ha még hozzá szakértő, meggyőződhetik arról, hogy szegénységünk mellett is a belső berendezés olyan ez aliskolánál, hogy bátran sorakozhatik a megyei középtanodák közé és a más két unitárius tanoda mellé. Gyűjteményeink rendezve vannak és használatban. Igen, de nincsenek szakemberek! Ez, ez! Itt már elemében van E. F. ur; szakja lévén a személyeskedés. Csak diploma legyen, s aztán meg van alapítva a hírnév s nyughatik a diplomás!!!

Hiány mindenütt van; még a h.-szt.-páli ekklezsiában is lehet. A tanügyi lapokból értesülhetett (?) E. F. ur, hogy a közelebbi időben tekintélyes szakemberek nyilatkoztak — horrendum est dictu — még a jelenlegi állami tanárképzésben is van hiányosság. Átmeneti időket élünk uram! A régi rendszert nem védem; de az újat sem ismerem el tökéletesnek minden tekintetben. Igen sok esetben még az állam is csak experimentál. A középtanodai törvényt nem rettegem; de a megszületését lelkeimből várom. Széchenyi azt mondotta volt: „oly kevés magyar van, hogy még az apagyilkosnak is megkegyelmezne, ha magyar, csak hogy ne fogyjunk.“ E. F. ur szerint, mi a nemzet kárára tanárkodunk. Ha Széchenyi élne, az apagyilkos helyébe ma már a diploma nélküli tanárt tehetné. Ugy-e bár?

A mai korban tanulónak könnyű a diploma megszerzése. E. F. ur úgy beszél, mintha csak ez iskolánál volnának diploma nélküli tanárok. Minket iskolai multunk és a tanítás terén szerzett gyakorlatunk alapján alkalmazott egyházi főhatóságunk; egyrésztünket még a diplomátlan világban. Tanitunk hetenként 20—22 órát. S hogy milyen eredménynel, arról a vizsgáló biztos urak referálhatnak; kik között akárhányszor Kolozsvárról küldött egyének is voltak. Ha megleszen a középtanodai törvény s rendeztetnek a tanodák és diplomás tanárok kívántatnak, hogy tanodáink a kor színvonalán állhassanak, akkor jajgasson E. F. ur, hogy

a kereszturni köztanítók az oktatásügy kerékkötői! Akkor szerzünk diplomát, kötelességünké tevén a törvény, a kik tudunk; a kik pedig nem, félre állunk. Hadd jöjjenek a szakfériaak! Addig pedig bátorkodunk tanárkodni azzal a tudattal, hogy tán mégis többet használunk, mint ártunk. Még nagyon sokan vagyunk, a kik nem okleveles tanárok keze alatt képződtünk! Könnyebb az Istennek, mint embereknek szolgálni. Ezt jól tudja E. F. ur, mint pap.

Szakkönyvtár szükséges nemcsak a tanárok, de még a papok részére is. Itt két könyvtár van; a kettő egymást egészíti ki.

Osztálykönyvet is ismer E. F. ur? Bizony Isten, nem hiszem. Az országos középtanodai tanáregylet közlönye 1878-ik évi 4-ik számában egy czikk jelent meg Tomor Ferencztől e czim alatt: iskolai bürokratizmus. E cikkben a többek között ez van: „újabb időben behozták nálunk a tananyag-naplót is, melyet közönségesen telekkönyvnek hívnak. Ez is ellenőrzés akar lenni, a meennyiben t. i. a tanár minden óra után beírja, mit adott elő, mivel töltötte az órát. Ennek célja volna a nyilvántartás, nehogy a tanár egy-egy kedvencz tárgy mellett kelletlenül tovább időzzék, más részleteket elhanyagoljon; majd hogy az oktatás összhangzón történjék. De hát, ha a tanár be nem ír, vagy mást ír, a mi szintén megtörténhetik, a mint meg is történt; vagy ha egyik tanár a másik előadását figyelmére sem méltatja. Az oktatás összhangjáról különben is a tanszervezetnek kellene gondoskodni; ha az jó, az oktatás is összhangzó lesz; ha az nem jó, az oktatás sem lehet jó száz telekkönyv mellett sem!! A K. Magvető csakugyan az évi 5-ik füzeté 226-ik lapján ismertette e cikket. A mit idézék, izelőlül idézém. Olvassa el az egészet. Ha pedig nem rendelkezik az említett tanügyi közlönyvel, olvassa el a K. Magvető ismertetését; okulhat belőle. A mely tanárban nincsen kötelességérzet, lehet osztálykönyv, telekkönyv, napló, diploma stb üres külsőség, s ezeknek divatos hangoztatása helyett legyen papban és tanárban kötelességérzet!

Az aliskolák igazgatói a nevelésügyi bizottság eleibe mindent felküldnek, a mi meg van rendelve; de sőt többet is, s ha nem küldenének eleget, tessék a tekintetben ott kereskedni.

Rajz, ének, zene taníttatik, még pedig a vizsgáló bizottságok véleménye szerint, elég jó eredménnyel. Tanszerek, szakkönyvek is szerzetnek minden évben, de ha alapot terem ezekre nézve, még jobban megyen minden.

A mint látszik, E. F. ur attól ijedett volt meg, hogy a VI-ik osztály csak a mostani tanerőkkel állíttatik fel. Nem, tisztelt E. ur, azzal egyszerre két szakembert kértünk. Legyen nyugodt e tekintetben.

„A kik a vizsgát nem állották ki, azok a tanításnál köztanítói czimen működjenek, fizetésük is olyan lévén, mert nem helyeselhető, ha olyanok segédtanári czimen és fizetéssel alkalmaztatnak, a kik jártak ugyan egyetemet, de a vizsgálatot elhagyva, vagy elfeledve, sőt attól rettegve... a nemzet és utódainak nagy kárára tanárkodnak.“ Ezzel egy kartársunkra céloz. Ezt, mint alaptalant, határozottan visszautasítom. E. F. ur cikkével tovább nem foglalkozom; csak annyit mondok még: mindezeket magam íram.

Sándor János.